

FRONT-LINE

Evald Flisar

Popotnik v kraljestvu senc

Ganeš, Ljubljana 1992

Flisarjevo potopisno pisanje še zdaleč ni kakšno poučno in samozadovoljno naštevanje zanimivih doživetij, dogodkov in opažanj. Nasprotno, ves čas kaže, da gre pravzaprav za rezultat napetosti, včasih celo konfliktov. Predvsem seveda napetosti med jazom in svetom, med sabo in drugim, a tudi napetosti in konfliktov znotraj samega sveta in samega jaza. To je mogoče razbrati že iz enega prvih odstavkov knjige, kjer avtor govori o frustriranosti ob spoznanju, da mu bo njegova pot v vsakem primeru razkrila le del sveta, da torej ne bo mogel iti povsod in videti vsega. Seveda bo zato sam ostal nepopoln, saj mu bo ostala vrsta izkušenj neznanih. A spoznanje, da je njegova pot nujno omejena in delna, je boleče še iz nekega drugega razloga – ker izničuje možnost identitete jaza in sveta (ki se mora izkazati za použivanje sveta) in celo možnost enakovrednosti obeh instanc ter pokaže na apriorno ujetost jaza v svetu. Od tod morda tudi Flisarjeva izjava: »Na koncu je svet postal moj sovražnik, ker ga nisem mogel kratkomalo pogoltniti.«

Ta neprestana in včasih očitno boleča napetost pisatelju torej preprečuje, da bi njegov neznanski pohlep po tem, da bi čim več videl in doživel, pomenil tudi samoumevno prisvajanje vsega. Avtor (in mi z njim) je namreč vedno znova postavljen v položaj, ko lahko samo interpretira in ko tudi nikakor ni nujno, da je sploh mogoča vsaj ena pravilna interpretacija. A njegovo razmerje do sveta ne ostaja le pasivno. Seveda doživetja niso samo kvantitativno kopičenje, pač pa lahko spremenijo sam ustroj jaza in njegovo samodojemanje. Več kot enkrat postavijo tako doživetja in srečanja pod vprašaj siloviti pohlep po vtisih, ki žene jaz. Toda pogosto se izkaže tudi, da ima avtorjev poseg v svet neizbežno rušilne posledice; popotnik ne more ohraniti nedolžnosti in distance, njegovo popotovanje je že poseganje v svet in njegovo spreminjanje.

Flisar v svojem pisanju mojstrsko vzdržuje distanco med lastnim stališčem in interpretacijo in med drugostjo svojega predmeta. To ne pomeni, da se trudi biti objektivni, da skuša vse razumeti in vse odpustiti. Nasprotno, njegov postopek ustreza prav položaju jaza znotraj sveta. Svojega stališča nikoli ne prikriva ali razglša za objektivno stanje stvari, pač pa prav njegova zavestno pristrana reakcija – od

navdušenja do ironije in ogorčenja – nakaže tisto »amoralno« drugost sveta, ki je pisatelj prav zaradi svojega notranjega položaja ne more tudi neposredno izreči.

Ob tej zavzeti distanci, ki skozi dialoško napetost pušča do »besede« svetove, po katerih popotnik hodi, je drugi dejavnik, ki utemeljuje kvaliteto Flisarjevega potopisnega pisanja, njegova pripovedna spretnost. Ob *Popotniku v kraljestvu senc* se ni potrebno spraševati, ali naj ga kot potopis uvrstimo v literaturo ali kam na njeno obrobje; to delo je literatura, in to dobra. Flisar zna ostro opazovati in inteligentno sintetizirati, pa tudi odlično pripovedovati. Pri tem se ne trudi biti za vsako ceno objektiven. Včasih se nam zdi, da odkriva v svetu literarne zgodbe, ki na primer spremenijo potopis v novelo (tako da bi skorajda lahko na barthesovski način govorili o tem, kako je svet sam literarni citat). Toda z literarnostjo Flisarjevega pisanja je nekako tako kot s pristranostjo njegovega pogleda – s svojo očitnostjo opozarja na drugost svojega predmeta. Bralec pri tem na neki način ponavlja popotnikovo potikanje skozi doživetja: branje je potovanje skozi fiktivne svetove (ki na robu svoje fiktivnosti – naj to ponovim – osvetljujejo realnost in drugost svojega »zgleda«), skozi razmišljanja, emocionalna stanja – in predvsem skozi žanre od anekdote do realističnega opisa in elementov pustolovske literature, od sentimentalne novele do groteske in humoreske. (Osebnost so mi nekateri humoristični odlomki v knjigi, na primer tisti s podgano v kitajskem hotelu, še posebej všeč.) Bralec potuje skupaj s pisateljem skozi neskončne možnosti sveta k samemu sebi, in morda se izkaže, da je pri sebi le, ko je »iz sebe«, ves v svetu – ali pa, da drugje kot pri sebi sploh ne more biti.

Igor Zabel